

AKSARÂYİ, Kerimüddin

(کریم الدین الآقسرائی)

Mahmûd b. Muhammed el-Aksarâyî
(ö. 733/1332-33)**Anadolu Selçukluları tarihinin
en önemli kaynaklarından
birini teşkil eden
Müsâmeretü'l-ahbâr adlı
eseriyle tanınan tarihçi.**

Aksarâyî nisbesi onun muhtemelen Aksaraylı bir aileden geldiğini göstermektedir. Eserinden iyi bir tahsil gördüğü, İslâmî ilimlerle Arap ve Fars edebiyatına vâkıf olduğu anlaşılmaktadır. İlhanlı Hükümdarı Abaka ve Argun devirlerinde Anadolu'daki İlhanlı hazinesine ait "incü ve iktâların idaresi", nâiblik, Dânişmendli ilinin yönetimi gibi görevlerde bulunan Mücîrüddin Emirşah'ın ölümüne kadar (701/1301-1302) onun maiyetinde bulundu. Daha sonra İlhanlı Gazan Han tarafından Anadolu'daki vakıfların mütevelliliğine getirildi ve bir müddet Aksaray Kalesi muhafızlığı yaptı.

Aksarâyî'nin *Müsâmeretü'l-ahbâr* ve *müsâyeretü'l-ahyâr* veya *Tezkire-i Aksarâyî* adlı eseri, İbn Bîbî'nin *el-Evâmîrül-'Alâ'*'iyye *fi'l-umûri'l-'Alâ'*'iyye adlı eserinden sonra Anadolu Selçukluları tarihi için en önemli kaynaktır. 723'te

(1323) telif edilen ve İlhanlılar'ın Anadolu valisi Timurtaş'a ithaf edilmiş olan eser dört bölümden meydana gelmektedir. Müellif birinci bölümde rûmî, hicrî, Yezdicerd ve Célâli takvimlerinden bahseder. İkinci bölümü Hz. Peygamber, Hulefâ-yi Râşidîn, Emevîler ve Abbâsîler'e ayırmıştır. Üçüncü bölümde Büyük Selçuklular'ın kuruluşundan yıkılışına kadar cereyan eden olaylarla II. Gıyâseddin Keyhusrev'e kadar gelen Anadolu Selçukluları tarihini ihtiva eden olayları anlatır. XIII. yüzyılın ikinci yarısından XIV. yüzyılın ikinci yarısına kadar meydana gelen hadiselerle dair olan son bölüm ise kendi müşahadelerine dayandığı için eserin en geniş ve en önemli bölümünü teşkil eder. Aksarâyî eserini yazarken İbn Abdürabbih'in *el-İk-dû'l-ferîd*, Kādî Beyzâvî'nin *Nizâmü't-tevârîh* ve Ebû Bekir es-Sülî'nin *Kitâbü'l-Evrâk* adlı eserleriyle bazı Selçuknâme'lerden faydalanmıştır. Meşhur Osmanlı tarihçisi Müneccimbaşî (*Câmi'u'd-düvel*) ile Kadî Ahmed Negîdî (*el-Veledü's-şefîk*), Anadolu Selçukluları'yla ilgili konularda onu kaynak olarak kullanmışlardır.

Hasan Fehmi Turgal eserin Anadolu Selçukluları'na ait kısmını tercüme ederek 1937'de *Konya Mecmuası*'nda neşretmiştir. Daha sonra tamamı Nuri Gen-

çosman tarafından Türkçeye çevrilen eser *Selçukî Devletleri Tarihi* adıyla yayımlanmıştır (Ankara 1943). Osman Turan da eserin tenkitli neşrini yapmıştır (Ankara 1944).

BİBLİYOGRAFYA :

Aksarâyî, *Müsâmeretü'l-ahbâr* (nşr. Osman Turan: *Mogollar Zamanında Türkiye Selçukluları Tarihi*), Ankara 1944, s. 28-57; Safâ, *Edebîyyât*, III/2, s. 1255-1256; Fikret İşıltan, *Die Seltshuken geschichte des Aksarâyî*, Leipzig 1943; Storey, *Persian Literature*, London 1970, I/1, s. 267; Nejat Kaymaz, *Pervâne Münüddin Süleyman*, Ankara 1970, s. 14; M. Fuad Köprülü, "Anadolu Selçukluları Tarihi'nin Yerli Kaynakları", *TTK Belleten*, VII/27 (1943), s. 389-391; Felix Tauer, "Les Manuscrits Persans historiques des bibliothèques de Stamboul", *Ar.O*, IV (1932), s. 93.

İSMAİL AKA

AKSEKİ, Ahmet Hamdi

(1887-1951)

**Din âlimi,
Türkiye Cumhuriyeti'nin
üçüncü Diyanet İşleri başkanı.**

Aksekî'nin Sülles (Güzelsu) nahiyesinde doğdu. Babası Güzelsu Camii imamı Mahmud Efendi'dir. Beş altı yaşlarında iken Kur'an okumaya başladı. İlk Arapça derslerini nahiyedeki iki medreseden biri olan Mecidiye Medresesi'nde Abdurrahman Efendi'den aldı. On dört yaşına geldiğinde babası onu Ödemiş'e götürerek Karamanlı Süleyman Efendi Medresesi'ne verdi. Orada Gerçekli İsmail Hasib Efendi ile Aksekîli Hacı Mustafa Efendi'den medrese öğreniminde temel derslerden olan Arapça, Farsça, akaid, fıkıh, tefsir ve hadis dersleri okudu. Tahsili müddetince bir yandan da mühür kazıyarak geçimini sağladı.

1905'te İstanbul'a giderek Fâtih derisiamlarından Bayındırlı Mehmed Şükrü Efendi'nin derslerine devam etti ve 1914'te ondan icâzet aldı. Bu arada o dönemin ünlü derisiamlarından olan Tokatlı Hacı Şâkir Efendi ile Aksekîli Hacı Mustafa Hakkî Efendi'den özel dersler aldı. Ayrıca Mehmed Âkîf'ten *Mu'alla-kât-ı Seb'â* başta olmak üzere Arap edebiyatı ile ilgili bazı metinler okudu. Bir taraftan medrese tahsilini sürdürürken diğer taraftan da Dârülfünun'un Ulûm-i Âliyye-i Diniyye Şubesi'ne girdi. Dördüncü sınıfa geçtiğinde bu fakültenin lağvedilmesi üzerine Dârülhilâfeti'l-Âliyye Medresesi'nin yüksek kısmına nakledildi ve son sınıfı burada okuyarak icâ-

Kerimüddin Aksarâyî'nin *Müsâmeretü'l-ahbâr* ve *müsâyeretü'l-ahyâr* adlı eserinin ilk iki sayfası
(Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 3143, vr. 1^a-^b)

